

252

БОГДАН РУБЧАК

ДІВЧИНІ
БЕЗ
КРАЇНИ

ДІВЧИНІ БЕЗ КРАЇНИ

ТОВ. УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ім. ШЕВЧЕНКА У США
CHICAGO ILLINOIS

BOHDAN RUBCHAK

POEMS IN UKRAINIAN

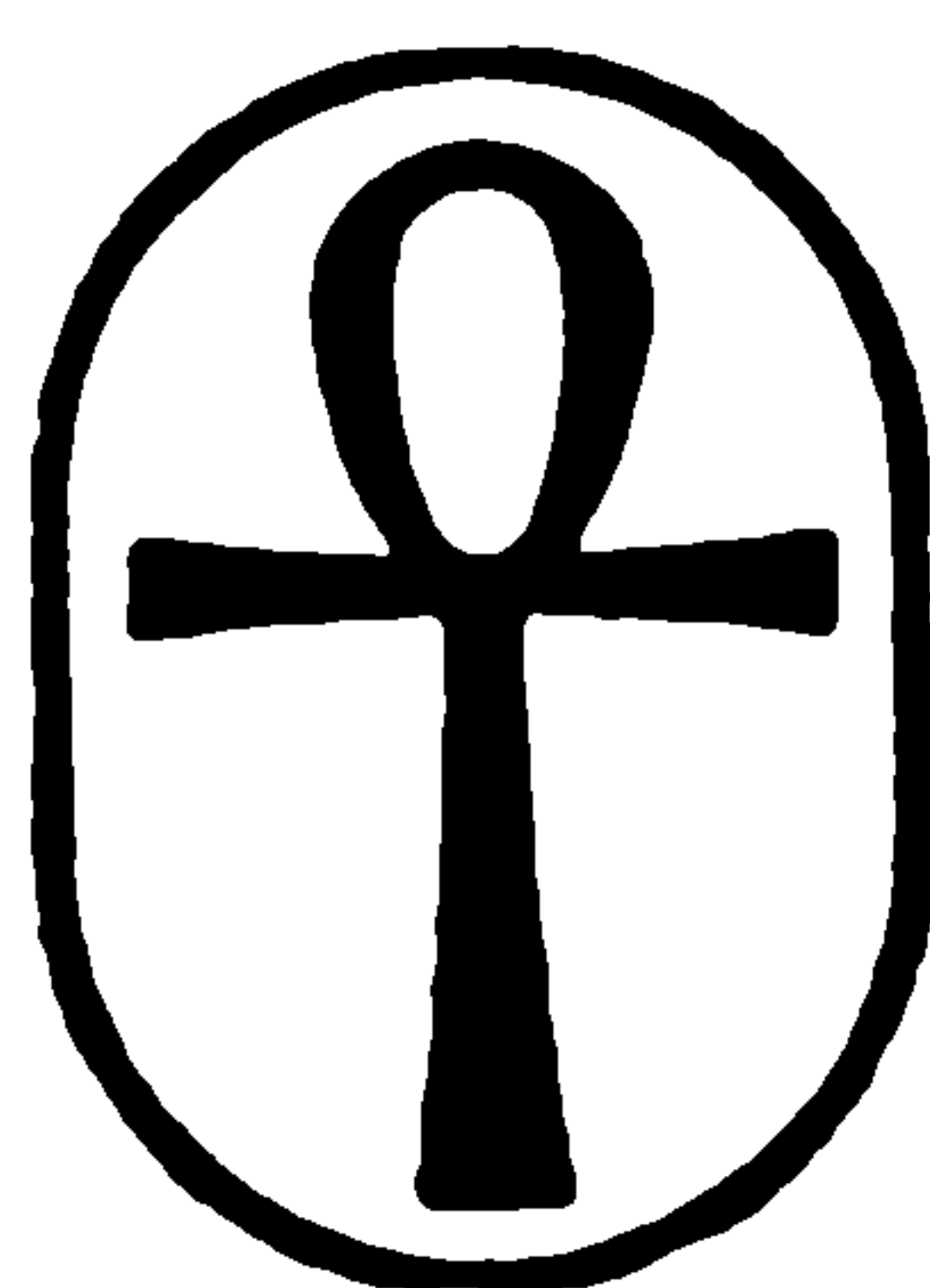
Cover design by Oksana Teodorovych

Published by
THE NEW YORK GROUP
New York — Chicago
1963

БОГДАН РУБЧАК

ДІВЧИНІ БЕЗ КРАЇНИ

ТРЕТЯ ЗБІРКА ПОЕЗІЙ

БІБЛІОТЕКА
ЗДУ

В-во Нью-Йоркської Групи

Нью-Йорк — Чікаго

1963

Обкладинка Оксани Теодорович

ДІВЧИНІ БЕЗ КРАЇНИ

Добра сестро птахів,
дівчино без спогаду,
щоночі дивишся
у снів чужих каламуть,
щоранку дивишся
крізь вій золоту погоду,
як у майстернях сердець
приготовляють зиму.

Завжди незнайома
дівчино без сузір'я,
усюди бачиш
очей найсумніші пісні,
так ясно бачиш,
як орли мрію міряють,
і старим матерям
з сердець виривають синів.

Дівчино без дороги,
мандрівнице без дому,
захмарені болем
наші полудні бліді,
що ж розкажеш про нас
по мандрюванні довгому.
коли ввійдеш, струнка,
у свій опромінений дім?

ВЕЧІРНІЙ ЧАЙ

М'яко чекає чай,
і взагалі
вечір на наш одчай
зам'яко ліг.

В нашій зимі взамін
століть землі
взяти зірниць близинь
і я б волів.

Краще ж про зір узір
не говори:
краще, хай туга — звір,
хай розпач — вир.

Буде твій плач — мій плащ
на кручий крик —
важчий від зим тепла,
вітрів кори.

А ПОТІМ ПОЇХАЛИ ДОДОМУ

Спогади, здійснені болем,
вирують, тісняться, місяться,
а рейки біліють полем,
блищать прощаннями місяця.

Сидить вже моя кохана
перед щоденним дзеркалом:
обличчя — любови рана —
забандажоване злом.

І очі вже не варстати
сонць, і волосся — не безум,
і руки не хочуть співати:
нудьгує вагоном сум.

Мітами втомлені губи
поблідли. Вертатись доводиться.
На станціях лампи голубить
Безвірниця — Світородиця.

ЛІРИЧНИЙ ВІРШ

Сни мої ніч покорила
місяця синім мечем.
На пам'яті білих вітрилах
вона твою постать тче.

Хитро включа твої очі
в зір нерозгадану гру,
в порожньому домі морочить
гарячим дотиком рук.

Радість, іржаву відчаєм,
тіні присяг і зневір
спогадом добрим вінчає,
і снасть готує на вірш,

щоб він, мов місячний камінь,
в серця темноті мутній
носив замість саява віками
твою невловиму тінь.

МАНДРІВНИК ВИШПІТУЄ ВІРШ

На небі шипітимуть хмари,
сердиті гриви Медуз —
в кімнаті ж тишу розмарить
травневий дощ твоїх уст.

Сонце злорадно обнажить,
поразить скелі чоло —
в тіні ж про ніжність розкаже
ласкаве тепло долонь.

Закружать у днях непочатих
роки — повторення кіл —
і буде їх вічно вінчати
твій м'якобровий приділ.

НА РАНОК

Пора вже? Відходиш вже?
Б'ючками ніч протекла,
і гострих яструбів веж
прогнав хмарнатий баклан.

А чуйно було вночі,
як вітер листям пахтів,
і бились у височінь
дерева — брати птахів.

Що ж — вишумить хвої звід
не уст твоїх аметист,
а свист глухих поїздів,
що жнуть ребрасті мости.

І вікуватиме вік
не ніч уважним вінком,
а в мряці вереск гудків,
і плач вагонним вінком.

З ГОТФРІДА БЕННА

Пошлю очам твоїм дрімоту,
лишу цілунок на устах,
а сам нестиму ніч, скорботу,
і все, що народилось в снах.

Я ніжно покладу на чоло
твое і сум, і теплий сміх;
тим часом ніч, смертельний холод
у грудях витиме моїх.

Слаба ти для глибин, що з нами,
для тих вимог, для тих данин:
пошлю цілунки вечорами
тобі, і підведусь один.

ТАНЦІВНИЦЯ

Тіло лелією хилиться
з леготом сумів і втіх.
Пінний фонтан, мов китиця,
враз розсміявся і втих.

Руки пливуть почуваннями.
Блискають — іскор гра.
Серце німими прощаннями,
ніччю хтось роздира.

І щастя, тепло привітане,
наче прибій, шумить.
Глянь: затремтіла вітами
тоскна, радісна мить.

ПІСНЯ ЖІНКИ ПІД МІСЯЦЕМ

Місяць любити хоче,
він пісню кличе щоночі,
та заворожене ніччю
в камінь його обличчя.

Збуджений юнок снами
в злобі заляклій заплямив
постелю мого весілля
піною божевілля.

День мій тепер — незрячий,
мій син без матері плаче:
єдиний бо світ — шалений
місяць, мій наречений.

П'є він в гульні щонічній
пісні мої люнатичні,
і в темну постелю кличе
камінь його обличчя.

ЦЕЙ ДЕНЬ ТАКИЙ ОСІННІЙ,
НЕМОВ ОСІНЬ ЛИЦЯ

Цей день такий осінній, мов триденна сльота.
Немов забуті листи. Немов мати солдата.

Немов по мокрім бруку нерозв'язаний крок.
Немов недобудований будинок.

Твоє прощання тихе, немов скін цього дня.
Немов птах. Немов дерева чорне питання.

Немов ця поема. Немов осінь лиця.
Немов на озері холодні плями місяця.

КРАЄВИД І ОБЛИЧЧЯ

До неба зводить крила
тополі докір високий,
в повісмах грому рокочуть
камінні жнива.

І білий спогад плаче
над чорним виламом строфи;
блищать загублені очі —
мигдалі болю.

Дзижчать на зливи глицях
сонця і серця дитинства,
щоб прошуміти розгрішень
потокком, але

крізь чорні віти пальців,
у дикий город долонь цих
місячним овочем впало
твое обличчя.

В ОСТАННІМ ДОМІ ДЗЕРКАЛА

В кристальних хащах дзеркала
розбудиш звіра власного,
і з тебе він збере
лице останнє світу.

На нагім морі дзеркала
розгубиш часу гавані,
не знайдеш днів, ночей,
одчаю і надій.

В жаркій пустині дзеркала
не буде тіні дерева,
не буде навіть сну
твій ясній самотності.

ВІДСУТНІСТЬ

Конечні двері
не впустять ярих,
пірчастих звірів.

Безмежні очі
вже не заплачуть,
не глянуть двічі.

Смертельне сонце
намарне палить
пустиню серця.

ДАЛЕЧ ДОРІГ

Знову путів заметіль,
знову мости —
юности вітряний хміль
віддаллю мстить.

Втратив ти в лицях морів,
в морі облич,
промінь, що травень беріг
в крилах бджоли.

Вкинув у стукіт доріг
шепоти чуд,
в'язані на дорогах
глицях дощу.

Вже не сріблиться кора
близьких беріз —
сріблом лиш далеч утрат,
далеч зорі.

ЮНАКОВІ

Хоч гридні грудня — вітри
клени склоняють ниць,
сажу жалю зітри
з тихих вікон зіниць.

Хоч нам самуми пустинь
виють сумом розлук,
в синь зірчасту пусти
серця свого стрілу.

Тоді хай химородь в путь
кряче нам крук-пророк —
твань, темноту тупу
розворожить твій крок.

В СНІ НЕСПОКІЙНІМ

В сні неспокійнім, скажи, кого ти шукав?
Якого спокійного дня, чиєї руки?
Якої блакиті, яких благодійних трав,
яких богодайних слів, що їх не дали роки?

Брати досягають корон і найтемніших глибин,
летять орати поля найдальших світів,
але ти не приймаєш отих тріумфальних годин,
і шепчуть сухі уста: „Я не того від вас хотів”.

У венах кружляють міста, тремтять у очах
мости,
нешадно таврує чоло перехрестів сіть,
і вся ніжність світу, що ніколи не пестив ти,
не хоче йти геть, раниль лезами снів, болить.

ЕЛЕГІЯ НА ЗЕЛЕНІ СВЯТА

**На далеких гробах наймолодших братів Твоїх
розквітли криком червоним серця матерів;
мільйони очей сестер Твоїх, жон Твоїх
вирастають з трави, щоб ридати на грудях
 гробів.**

На стінах сердець сестер, матерів Твоїх
розмай-зілля болю, ножа остаточне знаття;
просторі світлиці зіниць наймолодших братів
Твоїх
зеленою смертю заклечані, пахнуть зеленим
життям.

До ускелля сердець високих батьків Твоїх
зелену гілку приніс життєдайний прибій,
і в синіх степах очей батьків і синів Твоїх
блиснув Твій бій, Ісусе,
Твій найжорстокіший бій.

СВЯТИЙ АВГУСТИН

Вже переспіла Ахілева сила
в золоті маски.
Яблуню немилосерно спалила
блискавка ласки.

Яблуком спокій на райдузі гілки
вже не ростиме.
Сонцеобличчя останеться тільки
спомином зриме.

Вже не стоятиме стигло над полем
час рівнодення.
Голуба неба прощанням проколе
благословення.

КАІНОВІ

Не сховаєш обличчя в речей тихих плесах,
бо море його шумить.
Безумна жертва піднесених весен
не дасть відпочити на мить.

Не сховаєш обличчя в безмовнім коханні,
в притулках маленьких щасть,
бо погляд вірний в жорстокому ранні
тобі його справжність віддасть.

Не сховаєш у ньому знак тисячоліття —
безвинно пролиту кров —
тож гордо, в сонці байдужого літа,
неси його чорну любов.

ВІТРЯНИЙ ІКАР

Знов хоче на вітрі виплести
сни крилоокий Ікар,
бо в нім теплотіла ріка,
з якої йому не виплисти.

Він вії підняв на вірій,
і ринув у вітер виром,
забувши про крові вирок
в своїй віроломній вірі.

Йому ж призначено виснути
в бруднім бюрі, як і нам —
а то захотів маніяк
ніким недосягнене виснити.

Безумний! За вистріл вищий!
Не знаючи вітру вістер,
у свисті шукає вістей,
неначе той вітер — віщий.

Такому не можна викласти
життя, як по чорнім біль:
найкраще — як давній біль —
його із пам'яті викласти.

ОСІННІЙ ВЕРТЕР

Розносить Лоттам коверти
крихкі листоноша-вітер.
З гіллястих, готичних літер
встає старомодний Вертер.

Проходить непевним кроком
по ганках сновидних віллів,
і пахнуть дні споловілі,
мов книги старе марокко.

Крізь сизий згар падолиста,
крізь смуток фортепіяна,
крізь сни неврозних панянок
іде він до світел міста.

Неони пожари світу
малюють по мокрім бруку;
він пестить дівочу руку,
неначе осінній вітер.

Говорить про запал скритий,
про запах минулих квітів,
а навстріч — мудрість століттів
і тихе: „Дай прикурити!”

За патос його протертий,
за мед пахучої прози,
за опереткові пози
ніхто тут не схоче вмерти.

СЬОГОДНІ ВЖЕ НЕ КВІТИ

(Читаючи Бодлера)

Хризантемами зло вже не світиться
в вечорах, що мов яд, мов полин;
в нім немає вже місця для місяця,
оксамитних пороків і вин.

В нім немає дощу золотезого,
навіть плюшу дешевих неслав —
Сатана божевілля тверезого
дим отруйний в квартали послав.

Не шукай, добрий, зла в літніх зорях —
його чистий, безкровний мороз
продукують у лябораторіях
без поем, без розбещених поз.

В кам'яній, в остаточній самотності,
що забула розпуку і біль,
бачить хтось твої сльози розкотисті,
і безмірно хтось заздрить тобі.

ТИМ, ЩО В ЛІСІ

Тим, що в лісі живуть,
їм не призначено вмерти.
Не знає обличчя смерти
їхня зелена путь.

Відійдуть отак собі
між дерева, що їм об'явлені,
і не будуть ніким прославлені
в тихій пісні, в німій журбі.

Їхніх добрих не знаєм хотінь,
бо живемо у сірій зелені —
наші дні промінням не встелені,
не рисує їх гостра тінь.

Може й стисне зіниці жаль,
що лишити так час не уміли ми —
не вітали нас лісу килими,
і не знаєм, що таке даль.

ДЕРЕВА

Небо вітає вітами,
сонця стрункі заповіти.
Тканими в темні мітами
хочемо вас зрозуміти.

Прийдем безкрикими кроками
рінню весіннього рання:
квіти співатиме соками
сонця міцне дозрівання.

В ЛІСІ

В лісу стрункім безмитті
віттям життя моє.
Сонце в моїм зеніті
високе обіддя б'є.

Мов не було розколин
блискавок, бур виття.
Наче ніхто ніколи
зелених дерев не тям.

Навіть капризні бризи,
пристрасний моря зов
не розворожив сизих,
єдиних світобудов.

Спраглі доріг спіралі
завжди до них вели —
із передранньої мли
у перводенний праліс.

РОЗРИВ-ТРАВА

Віршам і снам не вір:
травур, та рев, та вир.
З варив розрив-трави
скроплений кожен вірш.

Зов небезпечних круч,
віри росистий крок
скристалізує кров
в зоряний звірокруг.

Спатиме світ повік
там, де так довго спів,
і під теплом повік
світиком визрів спів.

Раб собі світ створив?
Кари пектиме карб:
лишиться лиш терпка
вірність розрив-трави.

СТАРИЙ ПОЕТ

Кругами спогади білі
в сіті марив жаских;
заховані в чорному зіллі
в'ються вовчі стежки.

Схрещуються на скронях
сліди непростених ніг;
на скам'янілих долонях
бачиш далеч доріг.

Буруни обличчя зрили,
бо риють обличчя брил,
а в плечах твоїх похилих
схована стигма крил.

ПРИЗНАЧЕННЯ

Даремна тут непокора —
світ не скаже: „Вернись!”
Геть від завтра і вчора
гнатиме човна вись.

Будуть пекти прощання,
сонце, безмежжя круг.
Прапор твого тривання
буде єдиний друг.

Не буде каміну, дому,
не буде куди прийти.
Спраглу відчуєш втому,
та не причалиш ти.

ПИТАННЯ

Не тільки крові тісні
в серці прибої.
Часом з країни пісні
вічно чужої.

Не тільки гордість орла —
виклик герою.
Часом з чужого крила
блискавка грою.

Може найкраща з пісень —
вітровий клекіт.
Хто зна, що море несе
в хвилях далеких.

Навіть найвища із птах
ще не остання.
Завжди на тихих устах
сіллю питання.

ГОТИЧНИЙ ВЕЧІР

З родовищ спогаду крихітно звівшись,
накреслять старість, наче сіть, літа в лиці;
і стане спів дерев ячанням віщиць,
а вітру шепіт шамканням літавниці.

Немов ченці, підуть молитись речі,
бо місяця ніхто не збагне хитрости;
і костокрилий, перелесний вечір
траву кохасту химороді виростить.

В кімнаті завовають сиві гості,
проріже раптом тишу вереск півнячий,
і виведе тебе в ребрастий простір
кончина, мов любляночка, опівночі.

ДВА СОНЕТИ

1

Худа весна, безптична і безлиста,
закляла в нерість клени і дуби;
закам'яніли сірі голуби
на мертвих площах втопленого міста.

Бескеття слів і безвість снів імлиста
жене тебе в святилища юрби,
в завулки хоті, помсти і злоби,
в брудний притулок сажа-морфініста.

А все ж десь є сади і сонний став,
пісні весільні стеляться розмаєм,
і корінь в землю приязну вроста.

На свіжій віті овоч досягає,
і в літі мудрім очі і уста
жевріють мітом, вічним і безкраїм.

2

Не ввійде день у квітня переміни,
не зніме з брами дум зими замок —
закам'яніє він, і кожний крок
спинятимуть його байдужі стіни.

Не вирубаєш слів з морської піни,
ні з соків трав, ні з вітру, ні з квіток —
пророцтва зайві, снів жаских порок
піднімеш сам, серед годин руїни.

Досвідченим старим садівникам
безглуздою здаватиметься грою
хвилина неповторна і струнка,

коли всевладно станеш над собою,
і білу яблуню тверда рука
посадить в сніг грудневою порою.

ПЛИВУЧА ОСІНЬ

1

Вітер трубить у чорні віти.
Старий винар
став не вірне вино точити,
а верональ.

У липкому бокалі вивар
з липневих днів,
наче з надрів червивих вирвав
хтось гніву дзвін.

2

Жовтень, наче крихкий вельможа
в бруднім бістро,
що покійним покоям, льомам
підносить тост.

Щось помітне в тендітних рухах,
мов осад свят,
і як морок, бреде по бруках
його віват.

Кажуть, осінь сумна і проста:
колон базальт.
Справді, мертвому морю вдосталь —
одна сльоза.

Тож долоні ласкавий вислів,
очей об'єм
нашу пустку, на плачу визвів,
дощем уб'є.

ДВА ВІРШІ ПРО СІЧЕНЬ

1

Ніч, наче вицвіт психози,
наче шпиталь чи коршма.
Мозок і вікна морозить
уст незнайомих кошмар.

День — чужоложниці тіло,
мітів мінлива мана.
Сонце в імлі забіліло,
мов блідогубий монах.

В пісні, на шибках, на щоках
січня смертельний алмаз.
Спалює снігом щороку
місто й зіниці — зима.

2

В січні не кровоточать
ні дерево, ні слова.
Клубочється мертве клоччя,
де клубився трав навал.

І дні, що в мареннях пісні
летіли миттю відмін,
тепер до білоти дійсні,
тепер до снігу німі.

До мислів, травнями хворих,
заплутаних в зелень ден,
по білих, глухих коридорах
вирлатий лікар іде.

Дозою ліку-морозу
вбиває жар юних лиць,
впорскує в вени наркозу
мільйонами срібних глиць.

Мені ж він не допоможе,
той білорукий аскет,
бо сон мій ще заворожен,
блищать ще в очах казки,

і струмінь точної ртуті
мстить за моменти ночей,
купані квітнями в труті,
в цикуті твоїх очей.

З ПОЕТИКИ

Знов тобі заслони́в чад кадил
слів далеких безлюдні лади.

Слів стоустих міста і мости,
слів костистих костел, монастир.

Айстра впила тебе, байбарис,
березневий блідий байронізм.

Слово ж стане просити: прости,
з помсти створить вкруг тебе пустир.

Позолоту плести перестань,
слово ти заплети в персня́ сталь.

Аж пізнавши каміння тягар,
задзвенить, як трава, твоя гра.

ЛОВИ НА ОДНОРОГА

Поема-гротеск, написана під враженням середньовічних гобленів у музеї „Манастирі” в Нью-Йорку.

1. ОДНОРІГ БІЛЯ ФОНТАНУ

Кінь, чи козел, чи анциболот,
у своїм однім розі, немов у шапці кльовна,
з загадковою, навіть по смерті, усмішкою,
він радо віддає свою чужість провесні світу.

Біля замовного фонтану буття
дозволяє собі на всякі веселі витворки —
лев, олень, голуб і леопард
приязно дивляться на його дивну гру.

Він один знає тайни і сни птахів,
і в жмурах уміє читати неба блакитне майбутнє;
в його крові щомить народжуються світи,
а в очах горить сліпуча рана любови.

2. ПОЧАТОК ЛОВІВ

Населення занепокоїлось:

„Одноріг? В *нашому* садочку?
В веселій грі з тигром і голубом?
Ховайте дітей! Бережіться виродка!”

„Що робити, що діяти?”
Залепетав безпорадно король.

„Вбити його!”
Заторохтіли астрологи.

„Вбити його!”
Замимрили ворожбити.

Зашамкали книжники:

„Вбити його!
Хай на його смерті зацвіте висока людська
мисль!”

„Айяйяйяйяй!”
Залопотів клопітливо король.

Зашуміли князі —
митар і сутенер,
лицемір і махляр:

„Вбийте однорога,
принесіть в жертву нам!”

Бо вже набридли
смажені відьми,
єретик жарений”.

І народ заспівав:

„Співати будем,
славу здобудем,
пута забудем.

Спаліть на капищі,
принесіть в жертву нам!”

“Vox populi — vox Dei,”
кмітливо буркнув король.

Сплеснули в долоні облесники,
затривожились брезклі благочестивці,
стиснули побожно карбункули,
наділи замшілі барми, ржавілі кільчуги,
нав’ючили злобою соколів і собак —

і йдуть на однорога великою війною.

3. ДІВА ЗАМАНЮЄ ОДНОРОГА

Ой, пізнали мужі
пристрасті однорога:
посилають до нього
найрозкішнішу з дів.

Бережись, однороже,
в неї серце — безптиччя,
хтива хитрість в обличчі,
а в очах — самолови.

Не заплутуй в ворожі
ткані серця поліття,
тільки в плетиво квіття,
тільки в сіті садів.

З птицею подружи,
золотий однороже —
лиш вона вчути зможе
пісню рідної крові.

1

4. ОДНОРІГ УМИРАЄ

Прив'язали білозора на ланцюг золотий,
закували в нашійник з бірюзи,
саджений лазулітами і лживими словами;
обгородили його огорожею
з шансонеток жадібних, з нажитків, з жетонів,
і він почав розуміти людей.

Перед ним лицедіяло їхнє кохання:
біржа білих рук, торг розкритих ротів,
спазма прощання і фосфоричне тіло
самотности;
перед ним довершилося їхнє страждання:
пламениста Сліпучість у сухому куші.

Там, де колись були квіти і звірі —
стирчали чорні руїни дому;
там, де колись був грайливий фонтан —
золою притрушений труп дотлівав.

І глухою нудьгою торкнулася білого бога
найсолодша з наложниць.

З М І С Т

Дівчині без країни	5
Вечірній чай	6
А потім поїхали додому	7
Ліричний вірш	8
Мандрівник вишіптує вірш	9
На ранок	10
З Готфріда Бенна	11
Танцівниця	12
Пісня жінки під місяцем	13
Цей день такий осінній	14
Краєвид і обличчя	15
В останнім домі дзеркала	16
Відсутність	17
Далеч доріг	18
Юнакові	19
В сні неспокійнім	20
Елегія на Зелені Свята	21
Святий Августин	22
Каїнові	23
Вітряний Ікар	24
Осінній Вертер	25
Сьогодні вже не квіти	26
Тим, що в лісі	27
Дерева	28
В лісі	29
Розрив-трава	30
Старий поет	31
Призначення	32
Питання	33
Готичний вечір	34
Два сонети	35
Пливуча осінь	37
Два вірші про січень	40
З поезики	42
Лови на одного	43

